

PRIOLOG IZUČAVANJU KRITERIJA ZA IZBOR ODGOJNE MJERE

Mladen Singer
Fakultet za defektologiju – Zagreb
Prispjelo: 13.06. 1979.

UDK: 343.9
Originalan znanstveni rad

S a ž e t a k

Okolnost da je približno jednoj trećini maloljetnika izrečena odgojna mjera ukora ukazuje, prije svega, na potrebu ozbiljnog preispitivanja kriterija izvođenja maloljetnika pred sud, odnosno primjene principa subsidijariteta. Treba ispitati nije li se kod pretežnog broja ovih maloljetnika promjena u vladanju mogla postići i bez njihova izvođenja pred sud.

Prema intenciji zakonodavca, sud bi pri izricanju odgojnih mjera prvenstveno trebao imati u vidu lične i porodične prilike maloljetnika, a tek podredno okolnosti izvršenja djela. Prezentirani podaci iziskivali bi preispitivanje kriterija sudova s obzirom na suviše velik utjecaj vrste i težine počinjenog krivičnog djela na izbor odgojne mjere.

Takav stav suda mogao bi djelomično biti rezultat pomanjkanja informacija i ličnim i porodičnim prilikama maloljetnika, a djelomično edukacije i usmjerenja sudaca i javnih tužilaca. Posebno upada s tim u vezi u oči „stroži” stav prema maloljetnim počinocima seksualnih delikata, što može biti uvjetovano više iracionalnim faktorima nego socijalno – pedagoškim razlozima.

Čini nam se opravdan konstatirani utjecaj modaliteta recidivizma kod maloljetnika na izbor odgojne mjere. Unatoč tome što recidivizam i neki njegovi promatrani modaliteti utječu na izricanje odgojnih mjera s intenzivnijim i dugotrajnijim pedagoškim tretmanom maloljetnika, ipak sudovi i kod recidivista selektivno odlučuju. Unatoč recidivizmu izriču se i disciplinske odgojne mjere.

Dobiveni rezultati upućuju na nužnost daljnjeg izučavanja kriterija sudova, na osnovi daleko većeg broja faktora i odgovarajućim složenijim statističkim metodama.

Uvod

Kriterijima sudova pri izboru odgojne mjere maloljetnicima pripada prvorazredno kriminalno političko značenje, jer se samo adekvatno izrečenom odgojnom mjerom mogu realizirati njezine svrhe i tako doprinijeti sprečavanju kriminaliteta maloljetnika. U okviru projekta istraživanja „Karakteristike i terotorijalna rasprostranjenost kriminaliteta djece i maloljetnika na području grada Zagreba”¹ posebna je pažnja poklo-

njena kriterijima sudova pri izboru odgojnih mjera. Iz uzorka u koji su ušla djeca i maloljetnici s boravištem u Zagrebu, a prijavljeni javnom tužilaštvu u razdoblju od 1. 1. 1973. god. do 31. 12. 1978. god. (N= 5054), izdvojili smo u svrhu analize kriterija za izbor odgojnih mjera samo maloljetnike kojima je izrečena neka odgojna mjera (N= 1551). U ovom članku prikazujemo samo utjecaj vrste i broja krivičnih djela, kao i modalitet kriminalnog povrata (recidivizma) na izbor odgojne mjere.

¹ Projekt izvodi grupa istraživača pri SRCU (mr Ognjen Čaldarević, mr Marijan Gredelj, prof. Ana Kosovec, dr Konstantin Momirović, dr Mladen Singer, mr Slobodan Uzelac), a naručilac je USIZ socijalne zaštite grada Zagreba.

Vrsta i intenzitet kriminalnog ponašanja

a) Jedna od temeljnih karakteristika fenomenologije kriminaliteta djece i maloljetnika nesumnjivo je činjenica da počinoci te dobi u pretežnoj mjeri vrše krivična djela protiv privatne i društvene imovine. Ta je okolnost prije svega rezultat njihove socijalne pozicije. Njima, naravno, nisu dostupna krivična djela protiv službene dužnosti niti protiv narodne privrede, a krvni i seksualni delikti također u neznatnoj mjeri participiraju u ukupnoj masi počinjenih djela.

Dok broj, vrsta, a naročito težina počinjenoga krivičnog djela kod punoljetne osobe predstavlja značajan indikator za procjenu njezine društvene opasnosti, dotle kod maloljetnika te okolnosti mogu biti uvjetovane vrlo složenom interakcijom niza psihosocijalnih faktora koji, pogotovo kad su izraz kritične faze prolaznog psihičkog previranja, nikako još ne mogu biti dostatna osnova za negativnu prognozu daljnjeg razvoja ličnosti maloljetnika i njegova ponašanja. Pitanje je stoga treba li uopće, i u kojoj mjeri, vrsti i broju počinjenih krivičnih djela dati značenje pri izboru odgojne mjere.

Unatoč tome što je zakonodavac jedino kod odgojne mjere upućivanja u dom za preodgoj posebno napomenuo da se pri njezinu izricanju ima cijeniti i težina počinjenoga krivičnog djela, pošli smo od pretpostavke da bi vrsta počinjenog delikta do izvjesne mjere mogla biti povezana s izrečenom odgojnom mjerom. Stavili smo stoga u tablici 1 te dvije varijable u međusoban odnos. Polazimo od pretpostavke da se maloljetnici koji vrše krivična djela različite vrste bitno međusobno ne razlikuju po

ličnim i porodičnim prilikama kao ni po recidivizmu. U tom se slučaju maloljetnici kojima su izrečene različite odgojne mjere niti s obzirom na vrstu počinjenoga krivičnog djela ne bi trebali bitno razlikovati. To znači da među subuzorcima maloljetnika formiranim prema vrsti počinjenih krivičnih djela ne bi trebalo biti bitne razlike s obzirom na procentualno učešće maloljetnika kojima je izrečena jedna od triju mjera pojačanog nadzora, jedna od dviju disciplinskih mjera i jedna od triju zavodskih mjera.

Promatramo li tablicu uvjerit ćemo se, međutim, da među varijablama postoje uočljive razlike. Maloljetnike kojima je izrečena odgojna mjera pojačanog nadzora nalazimo među maloljetnicima koji su počinili krivična djela protiv imovine približno u istoj mjeri koliko ih ima i u ukupno promatranom uzorku (oko 50%). Naprotiv, u subuzorku maloljetnika koji su počinili seksualni delikt ima svega jedna četvrtina ispitanika kojima je izrečena odgojna mjera pojačanog nadzora, a to je znatno manje nego što maloljetnici s tom odgojnom mjerom participiraju u ukupnom uzorku i u ostalim promatranim subuzorcima formiranim prema vrsti počinjenih krivičnih djela. Iako ima svega osam maloljetnika kojima je izrečena odgojna mjera zbog seksualnih delikata, pa ovako malen broj otežava izvođenje nekih egzaktnih zaključaka, ipak distribucija u odnosu na izrečene odgojne mjere indicira potrebu da se pažljivo preispita stav suda prema počinocima takvih delikata. Više nego u ukupnom uzorku i više nego u drugim subuzorcima nalazimo maloljetnike kojima je izrečen pojačani nadzor u subuzorku ispitanika koji su počinili krivično djelo protiv javnog reda i protiv saobraćaja.

VRSTA KRIVIČNOG DJELA I ODGOJNE MJERE

Tablica 1

Vrsta kriv. djela	Ukor		Disciplin. centar		PR		PP		PNOS		Odgojna zavodska mjera		OPD		Ustanova za def. mlt.		Ukupno	
	Aps.	%	Aps.	%	Aps.	%	Aps.	%	Aps.	%	Aps.	%	Aps.	%	Aps.	%	Aps.	%
IMOVINA	383		28		84		3		621		115		108		4		1346	
	82.0		75.6		82.3		100.0		89.1		92.0		94.7		80.0		86.8	
	28.4		2.0		6.2		0.2		46.1		8.5		8.0		0.3			
OPĆA SIG. ISAOBRAČ.	27		3		7		0		16		3		0		1		57	
	5.7		8.1		6.8		0.0		2.3		2.4		0.0		20.0			
	47.3		5.2		12.2		0.0		28.0		5.2		0.0		1.7		3.6	
ŽIVOTI TIJELO	32		5		9		0		35		2		4		0		87	
	6.8		13.5		8.8		0.0		5.0		1.6		3.5		0.0		5.6	
	36.7		5.7		10.3		0.0		40.2		2.3		4.6		0.0			
JAVNI RED ISAOBRAČ.	4		1		1		0		15		2		0		0		23	
	0.8		2.7		0.9		0.0		2.1		1.6		0.0		0.0		1.4	
	17.3		4.3		4.3		0.0		65.2		8.7		0.0		0.0			
SEKS. DELIKTI	2		0		0		0		2		2		2		0		8	
	0.4		0.0		0.0		0.0		0.2		1.6		1.7		0.0		0.5	
	25.0		0.0		0.0		0.0		25.0		25.0		25.0		0.0			
OSTALO	19		0		1		0		8		1		0		0		29	
	4.0		0.0		0.9		0.0		1.1		0.8		0.0		0.0		1.8	
	65.5		0.0		3.4		0.0		27.5		3.4		0.0		0.0			
SVEGA	467		37		102		3		697		125		114		5		1550	
	30.1		2.3		6.5		0.1		44.9		8.0		7.3		0.3			

$$\chi^2 = 58.0079$$

$$df = 19$$

$$Pr(\chi^2 / df) = .000008$$

U pogledu maloljetnika kojima je izrečena disciplinska odgojna mjera, a kojih u ukupnom uzorku ima 32.4%, možemo konstatirati da takvih maloljetnika ima znatno više u subuzorcima ispitanika koji su počinili krivično djelo protiv opće sigurnosti i javnog saobraćaja, ispitanika koji su počinili neko od „ostalih” krivičnih djela kao i u subuzorcima ispitanika koji su počinili krivično djelo protiv života i tijela. Mnogo manje nego u ukupnom uzorku i mnogo manje nego u ostalim subuzorcima participiraju maloljetnici kojima je izrečena disciplinska odgojna mjera u skupini maloljetnika koji su počinili seksualni delikt, tj. krivično djelo protiv dostojanstva ličnosti i morala, kao i maloljetnika koji su počinili krivična djela protiv javnog reda i pravnog saobraćaja.

Medu maloljetnicima koji su počinili krivična djela različite vrste postoje također znatne razlike i s obzirom na izricanje zavodskih odgojnih mjera. U subuzorku maloljetnika koji su počinili krivična djela protiv opće sigurnosti te javnog reda i pravnog saobraćaja, kao i maloljetnika koji su počinili jedno od krivičnih djela iz grupe „ostalih” delikata ima, naime, znatno manje zavodskih odgojnih mjera nego u ukupnom uzorku (15.3%), dok je polovici maloljetnika koji su izvršili seksualne delikte takva mjera izrečena. Prema tome, saobraćajni, krvni i „ostali” delikti jače utječu od drugih delikata na odluku suda da izreče disciplinsku odgojnu mjeru, dok su kod maloljetnika koji su izvršili seksualne delikte ili delikt protiv javnog reda suci veoma suzdržljivi u izricanju tih mjera. Izvršenje seksualnog delikta značajno pak utječe na izricanje zavodske odgojne mjere.

Da krvni i saobraćajni delikti stimuliraju izricanje zavodskih odgojnih mjera, najvjerojatnije je u skladu s okolnostima i motivom izvršenja tih djela.

Poznato je, naime da su seksualni delikti kod maloljetnika najčešće uvjetovani trenutnim i nepredvidivim okolnostima, nerijetko provokativne prirode, kao i poznatim nesrazmjerom između socijalne zrelosti, odgojem usadenih inhibicija i akceleracije seksualnog nagona. Nije isključeno da je visok postotak zavodskih mjera kod seksualnih delikata posljedica iracionalnih stavova organa krivičnog postupka prema seksualnom deliktu i počiniocu, koji nemaju uvijek svoje pokriće u realnim potrebama za postizavanjem odgojnih svrha. Valjalo bi stoga ispitati ne doprinose li možda upravo retributivni motivi značajnije učešću zavodskih odgojnih mjera kod počinitelaca seksualnih delikata.

Vidimo nadalje da je odgojna mjera ukora, koja predstavlja 90% disciplinskih odgojnih mjera, procentualno znatno više nego u ukupnom uzorku zastupljena kod saobraćajnih delikata i krivičnih djela pod oznakom „ostalo”, a znatno manje je izrečena maloljetnicima koji su počinili krivično djelo protiv javnog reda i pravnog saobraćaja i seksualni delikt. Što se tiče zavodskih odgojnih mjera, možemo se uvjeriti da se i mjera upućivanja u odgojni dom kao i mjera upućivanja u dom za preodgoj znatno češće izriče maloljetnicima koji su počinili krivično djelo protiv dostojanstva ličnosti i morala nego počiniocima drugih krivičnih djela.

Počiniocima imovinskih delikata približno se podjednako izriče kako jedna tako i

druga zavodska odgojna mjera. Počiniocima krivičnih djela protiv života i tijela postotno je nešto više izrečena odgojna mjera upućivanja u dom za preodgoj nego u odgojni dom, dok je počiniocima saobraćajnih delikata, delikata protiv javnog reda i tzv. „ostalih“ delikata izrečena samo odgojna mjera upućivanja u odgojni dom, a ne i u dom za preodgoj. Prema tome, odgojna mjera upućivanja u dom za preodgoj izrečena je samo maloljetnicima koji su počinili krivična djela protiv imovine, protiv života i tijela i protiv dostojanstva ličnosti i morala.

b) Promatrajući odnos između vrste imovinskih delikata i odgojnih mjera zanimalo nas je utječe li vrsta imovinskih delikata na izbor odgojne mjere, prije svega ima li težina vrste imovinskih delikata izražena u zapriječenoj kazni utjecaja na izbor vrste, a potom i na izbor pojedine odgojne mjere. S obzirom na zakonske kriterije za izbor odgojne mjere ne bi taj utjecaj smio biti naročito izražen.

Inspekcijom tablice možemo se, međutim, uvjeriti da postoji veza između vrste imovinskih delikata i odgojnih mjera i da, štoviše, upravo težina delikta izražena u zapriječenoj kazni značajno diskriminira varijablu kojom je definirana odgojna mjera. Iz tablice naime, razabiremo da maloljetnici kojima je izrečena disciplinska odgojna mjera participiraju postotno znatno manje među onima koji su počinili provalnu krađu nego među maloljetnicima koji su počinili samo krađu ili sitnu krađu ili krivično djelo oduzimanja motornog vozila, i znatno manje nego u ukupnom uzorku (30.3%). Štoviše, kod najtežeg krivičnog djela, tj. razbojstva, nema uopće disciplinskih odgojnih mjera.

Kod maloljetnika kojima je izrečena zavodska odgojna mjera možemo konstatirati da ih ima znatno više u subuzorku maloljetnika koji su počinili krivično djelo razbojstva (44.3%) nego među onima koji su počinili krađu (11.1%) i više nego što ih ima u ukupnom uzorku (16.8%). Naprotiv, među maloljetnicima koji su počinili krivično djelo sitne krađe i krivično djelo oduzimanja motornih vozila, dakle, mnogo lakša djela, ima procentualno znatno manje onih kojima je izrečena zavodska odgojna mjera nego što ih ima u ukupnom uzorku. Prema tome, imovinski delikti, koji su teži s obzirom na zapriječenu kaznu, znatno stimuliraju sud na izricanje zavodske odgojne mjere, dok se naprotiv, disciplinske odgojne mjere u tim slučajevima izriču mnogo rjeđe. Moramo odmah istaći da smo veoma skeptični prema takvom kriteriju, jer okolnost hoće li maloljetnik izvršiti krađu ili provalnu krađu, kad je sticajem okolnosti došao već u priliku da čini krivična djela, najčešće, prema iskustvu, nije rezultat bitno različitog stupnja zapuštenosti i različite kvalitete njegovih porodičnih prilika. Bilo bi stoga svakako veoma uputno i za praksu korisno ovu hipotezu provjeriti na subuzorku maloljetnika za koje bi bile prikupljene i određene socijalne varijable.

Posebno nas zanima odnos između vrste imovinskih delikata i odgojne mjere ukora i eventualne razlike koje s obzirom na vrst imovinskih delikata postoje između odgojne mjere upućivanja u odgojni dom i upućivanja u dom za preodgoj.

Odgojna mjera ukora, što se može i očekivati, slijedi istu tendenciju kao i disciplinske odgojne mjere u cjelini. Ta se odgojna mjera više izriče kod maloljetnika koji su počinili krađu i sitnu krađu, mnogo

144 Tablica 2

VRSTA KRIV. DJELA PROTIV PRIVATNE I DRUŠTVENE IMOVINE I ODGOJNE MJERE

Imovinski delikti	Ukor		Discipl. centar		Pojačani nadzor roditelja		Poj. nadz. u porodici		PNOS		Odgojni zavod		OPD		Ustanova za def. mlit		Ukupno	
	Aps. %	Aps. %	Aps. %	Aps. %	Aps. %	Aps. %	Aps. %	Aps. %	Aps. %	Aps. %	Aps. %	Aps. %	Aps. %	Aps. %	Aps. %	Aps. %	Aps. %	Aps. %
KRAĐA	199	52.2 38.3	8	27	1	33.3 0.1	223	39	19	3	33.9 7.5	60	72	1	75.0 0.5	519	38.6	
TESKA KRAĐA	80	21.0 15.7	7	38	1	33.3 0.2	249	60	72	1	52.1 11.8	60	72	1	25.0 0.2	508	37.8	
SITNA KRAĐA	36	9.4 34.2	3	6	0	7.1 0.0	50	6	4	0	5.2 5.7	6	4	0	0.0 0.0	105	7.8	
ODUZIM. MOTORNOG VOZILA	17	4.4 30.3	2	4	0	4.7 0.0	30	2	1	0	1.7 3.5	2	1	0	0.0 0.0	56	4.1	
RAZBOJSTVO	0	0.0 0.0	0	1	0	1.1 2.7	19	5	11	0	4.3 13.8	5	11	0	0.0 0.0	36	2.6	
OSTALO	49	12.8 40.8	8	8	1	33.3 0.8	50	3	1	0	2.6 2.5	3	1	0	0.0 0.0	120	8.9	
SVEGA	381	28.3	28	84	3	6.2	621	115	108	4	8.5	115	108	4	0.3	1344		

 $\chi^2 = 175.6654$

df = 26

Pr (χ^2 / df) = .000 000

više nego u ukupnom uzorku maloljetnicima koji su počinili jedan od imovinskih delikata svrstanih u skupinu „ostalo“, dok je ta najblaža odgojna mjera znatno manje nego u ukupnom uzorku i manje nego kod ostalih maloljetnika zastupljena u subuzorku ispitanika koji su počinili provalnu krađu, a nije izrečena niti jednom počinocu razbojstva. Mjera upućivanja u odgojni dom i mjera upućivanja u dom za preodgoj približno podjednako participira u ukupnom uzorku maloljetnih počinilaca imovinskih delikata (oko 8%). Kod razbojstva i kod provalnih krađa, dakle kod težih imovinskih delikata, taj je omjer poremećen, i to kod provalnih krađa manje, a kod razbojstva veoma izrazito u korist odgojne mjere upućivanja u dom za preodgoj. Naprotiv, kod krađe, sitne krađe i „ostalih“ delikata protiv imovine imamo postotno više odgojnih mjera upućivanja u odgojni dom nego u dom za preodgoj. Očito je prema tome da je i pri izboru jedne od spomenutih zavodskih odgojnih mjera sud u značajnoj mjeri vodi računa o težini počinjenoga krivičnog djela.

c) S obzirom da je intenzitet kriminalne aktivnosti izražen u broju počinjenih krivičnih djela obuhvaćenih prijedlogom za izricanje sankcije kod odraslih osoba vrlo značajan indikator stupnja društvene opasnosti djela i počinoca, to smo smatrali korisnim provjeriti da li i do koje mjere ta okolnost utječe na izbor odgojnih mjera kod maloljetnika. U tablici 3 stavili smo stoga varijablu kojom je definiran intenzitet kriminalne aktivnosti maloljetnika u odnos prema izrečenoj odgojnoj mjeri.

Kao što se moglo i očekivati broj počinjenih krivičnih djela vrlo oštro diferencira

maloljetnike kojima je izrečena disciplinska odgojna mjera od maloljetnika kojima je izrečena zavodska odgojna mjera. Prije svega možemo konstatirati da u subuzorcima maloljetnika koji su izvršili jedno krivično djelo ima nešto više ispitanika kojima je izrečena disciplinska odgojna mjera, a da u subuzorku maloljetnika koji su izvršili dva krivična djela disciplinske odgojne mjere participiraju već daleko manje (19.4%) nego u ukupnom uzorku (32.5%). U subuzorku maloljetnika koji su počinili tri krivična djela ima još manje ispitanika kojima je izrečena disciplinska odgojna mjera, dok ih u ostalim subuzorcima gotovo i nema. Naprotiv, kod zavodskih odgojnih mjera možemo konstatirati da se one daleko više izriču maloljetnicima koji su počinili veći broj krivičnih djela nego što je ta odgojna mjera zastupljena u ukupnom uzorku. Prema tome, intenzitet kriminalne aktivnosti izražen u broju krivičnih djela od nesumnjivog je utjecaja na vrstu odgojne mjere u tom smislu da se izricanje disciplinske odgojne mjere tim manje može očekivati, a zavodske odgojne mjere tim više što je maloljetnik počinio veći broj krivičnih djela, tj. što je njegova kriminalna aktivnost intenzivnija. Ukoliko bi se utvrdilo u kasnijim ispitivanjima da postoje značajne veze između intenziteta kriminalne aktivnosti izražene brojem krivičnih djela te ličnih i porodičnih prilika maloljetnika, kao i stupnja njegova poremećaja u ponašanju, ne bi utjecaju broja počinjenih djela na vrste odgojne mjere bilo prigovora. Ukoliko to, međutim, nije slučaj, tada uočeni utjecaj intenziteta kriminalne aktivnosti na izbor odgojne mjere odražava retributivni motiv pri izboru sankcije, što bi bilo protivno duhu maloljetničkih odredaba krivičnog prava.

Tablica 3

UKUPAN BROJ KRIVIČNIH DJELA I ODGOJNE MJERE

Broj kriv. djela	Ukupno Aps. %	Discipl. centar Aps. %	PN rodit. Aps. %	PN u dr. porodici Aps. %	PNOS Aps. %	Odgojni dom Aps. %	OPD Aps. %	Ust. za def. mlt. Aps. %	Ukup Aps.
JEDNO KRIV. DJELO	422 90.4 34.0	28 75.7 2.2	82 80.0 6.6	2 66.7 0.2	540 77.5 43.6	85 68.0 6.9	76 66.7 6.1	4 80.0 0.3	1239 79.9
DVA KRIV. DJELA	40 8.6 16.5	7 18.9 2.9	14 13.7 5.8	1 33.3 0.4	126 18.1 52.1	26 20.8 10.7	27 23.7 11.1	1 20.0 0.4	242 15.6
TRI KRIV. DJELA	4 0.8 8.7	2 5.4 4.3	6 5.9 13.0	0 0.0 0.0	20 2.9 43.5	9 7.2 19.6	5 4.4 10.9	0 0.0 0.0	46 3.0
4-7 KRIV. DJELA	1 0.2 10.0	0 0.0 0.0	0 0.0 0.0	0 0.0 0.0	4 0.6 40.0	3 2.4 30.0	2 1.7 20.0	0 0.0 0.0	10 0.6
8 I VIŠE KRIV. DJELA	0 0.0 0.0	0 0.0 0.0	0 0.0 0.0	0 0.0 0.0	7 1.0 53.8	2 1.6 15.4	4 3.5 30.8	0 0.0 0.0	13 0.8
SVEGA	467 30.1	37 2.4	102 6.6	3 0.2	697 45.0	125 8.1	114 7.3	5 0.3	1550

Intenzitet kriminalne aktivnosti izražen u broju počinjenih krivičnih djela također je od utjecaja i na izricanje pojedine odgojne mjere. Tako odgojna mjera ukora participira procenutalno znatno manje među maloljetnicima koji su počinili dva i tri krivična djela nego u subuzorku maloljetnika koji su počinili samo jedno krivično djelo i znatno manje nego što je odgojna mjera ukora uopće zastupljena u promatranom uzorku.

Među maloljetnicima koji su počinili znatno više krivičnih djela gotovo da uopće i nema odgojne mjere ukora.

Razlike između odluke suda da maloljetnika uputi u odgojni dom ili u dom za preodgoj teško je analizirati zbog malih apsolutnih frekvencija u ćelijama. Stječe se međutim dojam da broj počinjenih krivičnih djela sam po sebi ne diferencira te dvije odgojne mjere.

Recidivizam

Kao recidivista ili kriminalnog povratnika označili smo u ovom radu svakoga onog maloljetnika kojem je ranije izrečena sankcija ili koji je ranije prijavljen zbog počinjenoga krivičnog djela, a da mu sankcija nije izrečena. Recidivizam je okolnost koja upozorava da se kod maloljetnika može raditi o jače fiksiranom modelu delinkventnog ponašanja, o jačem djelovanju endogenih ili egzogenih kriminalnih faktora kojima je izložen, ali i o nedovoljnoj efikasnosti organa, ustanova i službi koje su bile obaviještene o prvom deliktu, a nisu uspjele spriječiti daljnje kriminalno ponašanje maloljetnika. Zbog svih tih okolnosti nesumnjivo je da bi podaci o kriminal-

nom povratu trebali biti pažljivo procijenjeni pri izboru odgojne mjere.

Pojavu recidivizma razmatramo ovdje posebno sa stanovišta intenziteta recidive, dobi u kojoj je maloljetnik prvi put recidivirao i vremenskom kontinuitetu recidiviranja.

a) Da okolnost što je maloljetnik kome treba izreći odgojnu mjeru recidivist veoma značajno utječe na sud pri izboru vrste odgojne mjere, razabiremo vrlo zorno iz tablice 4. U toj tablici stavili smo, naime, odgojne mjere u odnos prema postojanju ili nepostojanju recidive. Razumljivo je da smo pretpostavljali da će recidivizam utjecati na sud da izrekne „strože” mjere, tj. mjere koje u sebi uključuju intenzivniji tretman, dok će podatak da maloljetnik nije ranije prijavljivan ili da mu nisu ranije izricane sankcije biti od utjecaja da mu se izrekne disciplinska odgojna mjera. Inspekcijom tablice možemo zaista konstatirati da među maloljetnicima kojima je izrečena disciplinska odgojna mjera ima neuporedivo manje recidivista nego što ih ima u ukupnom uzorku, dok ih naprotiv, među maloljetnicima kojima je izrečana zavodska odgojna mjera ima mnogo više nego u ukupnom uzorku.

Interesantno je, međutim, da okolnost je li maloljetnik recidivist ili nije ne utječe bitno na sud pri izricanju odgojnih mjera pojačanog nadzora. Među maloljetnicima kojima su te odgojne mjere izrečene ima naime recidivista i nerekidivista postotno jednako kao i u ukupnom uzorku. Čini se da se ta mjera smatra podjednako podesnom kako za recidiviste, tako i za nerekidiviste u slučaju kad je zbog određenih

Tablica 4

ODGOJNA MJERA I RECIDIVA

VRSTA ODG. MJERE	NE		DA		UKUPNO	
	Aps.	%	Aps.	%	Aps.	%
UKOR	392	38.3 83.9	75	14.2 16.0	467	30.1
DISCIPLINSKI CENTAR	19	1.9 51.4	18	3.4 48.7	37	2.4
POJAČANI NADZOR RODITELJA	36	8.4 84.3	16	3.0 15.7	102	6.6
POJAČANI NADZOR U DRUGOJ PORODICI	2	0.2 66.7	1	0.2 33.3	3	0.2
PNOS	438	42.8 62.8	259	49.2 37.2	697	44.9
ODGOJNI ZAVOD	49	4.8 39.2	79	14.4 60.8	125	8.0
OPD	34	3.3 29.8	80	15.1 70.1	114	7.3
USTANOVA ZA DEFEKTNE MALOLJETNIKE	3	0.2 60.0	2	0.3 40.0	5	0.3
SVEGA	1023	66.0	527	34.0	1550	

$$\chi^2 = 195.4353 \quad df = 7 \quad Pr(\chi^2/df) = .000\ 000$$

okolnosti vezanih za ličnost maloljetnika i prilika u kojima živi potrebno izreći odgojnu mjeru koja u sebi uključuje trajniji pedagoški tretman, a ne postoje razlozi za izdvajanje maloljetnika iz sredine u kojoj živi. S obzirom na značenje kriminalnog povrata za procjenu daljnjeg razvoja ličnosti i ponašanja maloljetnika, osnovano pretpostavljamo da će okolnost što je maloljetnik ranije prijavljen ili što su mu ranije izricane sankcije biti također od utjecaja na izbor konkretne odgojne mjere, i to u tom smislu što će recidivistima biti više izricane mjere koje u sebi uključuju intenzivniji tretman nego primarnim delinkventima. Podaci sadržani u tablici 4 potvrđuju tu pretpostavku. Okolnost da je maloljetnik ranije prijavljivan ili da su mu već ranije izricane sankcije vrlo značajno utječe i na izbor konkretne odgojne mjere. Recidivistima se, kao što proizlazi iz tablice, mnogo manje izriče odgojna mjera ukora i pojačanog nadzora, znatno više mjera upućivanja u odgojni zavod, a naročito odgojna mjera upućivanja u dom za preodgoj. Među maloljetnicima upućenim u OP dom ima čak 70% recidivista, iako u ukupno promatranoj masi ima prijavljenih maloljetnika samo 34%. Očito je, prema tome, da su vijeća za maloljetnike Općinskog i Okružnog suda u Zagrebu smatrala da se kod recidivista u pretežnoj mjeri radi o jače fiksiranom modelu asocijalnog ponašanja, te da je za promjenu ličnosti i vladanja maloljetnika potreban intenzivniji tretman, odvojen od sredine u kojoj maloljetnik živi.

Nije isključeno, čak je vrlo vjerojatno prema ranijim ispitivanjima, da se kod maloljetnih recidivista kumuliraju loše životne prilike, teža krivična djela i intenzivnija kriminalna aktivnost u većoj mjeri nego što je to slučaj kod primarnih delinkvenata,

pa vjerojatno ta okolnost također znatno utječe na izbor odgojne mjere. Da sud nije bio isključivo impresioniran podatkom o recidivizmu već da je uzimao u obzir ukupnost informacija kojima je o maloljetniku raspolagao, vidimo uostalom i po tome što je ipak u oko 16% slučajeva i recidivistima izrečena odgojna mjera ukora i pojačanog nadzora organa starateljstva, kao što je u oko 40% slučajeva mjera upućivanja u odgojni dom, a u oko 30% slučajeva u dom za preodgoj izrečena i maloljetnicima koji nisu recidivisti. Interesantan je također stav organa krivičnog postupka prema odgojnoj mjeri upućivanja maloljetnika u disciplinski centar i odgojnoj mjeri pojačanog nadzora organa starateljstva. Čini se, naime, da okolnost što je maloljetnik recidivirao nije posebno došla do izražaja pri odluci o izricanju odgojne mjere pojačanog nadzora organa starateljstva, jer u subuzorku maloljetnika kojima je ta odgojna mjera izrečena ima čak nešto malo više recidivista (37,2%) nego što su recidivisti zastupljeni u ukupnoj masi maloljetnika (34%). Izgleda da sudovi smatraju da je i tretman u okviru izvršenja odgojne mjere pojačanog nadzora organa starateljstva podesan za postizavanje odgojnih svrha i u odnosu na maloljetne recidiviste, ukoliko ne postoji neka posebna okolnost koja iziskuje da maloljetnik bude izdvojen iz sredine u kojoj živi, pa stoga podatak o recidivi ne destimulira sud da izreče tu odgojnu mjeru. Što se tiče odgojne mjere upućivanja u disciplinski centar, izgleda da postojanje kriminalnog povrata, prema podacima sadržanim u tablici, stimulira do izvjesne mjere sud da izreče takvu odgojnu mjeru. Tako nalazimo u subuzorku maloljetnika koji su upućeni u disciplinski centar više recidivista (48,7%) nego što ih ima u ukupno promatranoj masi maloljetni-

ka (34%). Ispravnost takve orijentacije trebalo bi, međutim, procijeniti tek na osnovi analize sadržaja rada maloljetnika u disciplinskom centru, kao i na osnovi katanestičkih podataka.

Ako je visok postotak recidivista (60 i 70%) među zavodskim odgojnim mjerama rezultat postupnosti u nastojanju da se maloljetnik odvrati od vršenja krivičnih djela, tj. ako su ranije zaista poduzete mjere za njegov odgoj i preodgoj, ali zbog specifičnih stjecaja negativnih faktora endogene i egzogene prirode nisu dale odgovarajućih rezultata, tada je kriterij suda ispravan. Kumulacija recidivizma u zavodskom tretmanu također je potvrda negativne selekcije maloljetnika u odgojnim zavodima, o čemu bi trebalo voditi posebno računa kod kreiranja organizacije, sadržaja rada i kadrova, kao i prilikom vrednovanja rezultata zavodskog tretmana.

Općenito bismo mogli konstatirati da se pri izricanju odgojnih mjera veoma mnogo vodi računa o recidivizmu maloljetnika, a da to ipak ne dovodi do šablonskih efekata već se recidivizam i njegovo značenje za daljnju prognozu ponašanja maloljetnika, po svemu sudeći, procjenjuje u sklopu svih ostalih informacija uslijed čega i imamo izvjestan, ne tako malen, postotak recidivista kojima se izriču disciplinske odgojne mjere i mjera pojačanog nadzora organa starateljstva.

b) Polazeći od ranije utvrđenog djelovanja recidivizma na odluke organa krivičnog postupka, osnovano je očekivati da će i intenzitet recidive djelovati na sličan način. Zbog malih frekvencija u nekim kategorijama formirali smo tablicu tako da smo odgojne mjere saželi u tri osnovne vrste. Iz

tablice 5, u kojoj smo vrstu odgojne mjere stavili u odnos prema intenzitetu recidivizma, možemo prije svega uočiti da kod zavodskih odgojnih mjera veći broj ranijih prijava ili ranijih sankcija znatno utječe na izricanje zavodske odgojne mjere. To vidimo iz podatka prema kojem u subuzorku maloljetnika kojima su izrečene zavodske mjere ima skoro dva puta manje primarnih delinkvenata nego što ih ima u ukupnom uzorku. Maloljetnici koji su jedanput recidivirali postotno su, međutim, samo nešto više zastupljeni u subuzorku maloljetnika kojima su izrečene zavodske odgojne mjere nego u ukupnom uzorku, dok su, naprotiv, maloljetnici koji su ranije dva, tri, četiri, pet i više puta recidivirali u tom subuzorku zastupljeni neuporedivo više nego u ukupno promatranoj masi prijavljenih maloljetnika.

Kod disciplinskih odgojnih mjera imamo međutim, sasvim suprotnu situaciju. Što su maloljetnici više recidivirali, postotno su manje nego u ukupnom uzorku zastupljeni u subuzorku maloljetnika kojima su izricane disciplinske odgojne mjere. Među maloljetnicima kojima su izrečene disciplinske odgojne mjere ima npr. samo jedan maloljetnik koji je šest i više puta recidivirao dok takvih maloljetnika u ukupnom uzorku ima 43 ili 2.8%. Kao što na odluku suda hoće li mu izreći odgojnu mjeru pojačanog nadzora nije bitno utjecala okolnost je li maloljetnik recidivist ili nije, tako čak ni intenzitet recidive bitno ne utječe na izbor te vrste odgojne mjere. Njezin izbor očito je determiniran faktorima koje smo naprijed naveli, a koji, bar se tako čini, nisu u vezi s pojavom recidivizma.

Takav stav suda u odnosu na izricanje odgojne mjere pojačanog nadzora proizlazi iz podataka prema kojima u subuzorku

Tablica 5

VRSTA ODGOJNE MJERE I INTENZITET RECIDIVE

VRSTA ODG. MJERE	Nema Aps. %	Jedan puta Aps. %	Dva puta Aps. %	Tri puta Aps. %	4-5 puta Aps. %	6-10 puta Aps. %	11-15 puta Aps. %	16-20 puta Aps. %	Ukupno Aps. %
POJAČANI NADZOR	523	150	61	28	22	11	2	0	797
	51.2 65.6	55.2 18.2	60.4 7.7	54.9 3.5	44.0 2.8	25.6 1.4	25.0 0.3	0.0 0.0	51.4
DISCIPLIN. MJERE	412	72	10	3	7	1	0	0	505
	40.3 81.6	26.5 14.3	9.9 2.0	5.9 0.6	14.0 1.4	2.3 0.2	0.0 0.0	0.0 0.0	32.6
ZAVODSKE ODGOJNE MJERE	87	50	30	20	21	31	6	4	249
	8.5 34.9	18.4 20.0	29.7 12.0	39.2 8.0	42.0 8.4	72.0 12.5	75.0 2.4	100.0 1.6	16.0
SVEGA	1022	272	101	51	50	43	8	4	1551
	65.9	17.5	6.5	3.3	3.2	2.8	0.5	0.3	

$\chi^2 = 270.3059$ $df = 13$ $Pr(\chi^2 / df) = .000000$

maloljetnika kojima je izrečena ta odgojna mjera maloljetnici koji su recidivirali jedanput, dva puta, tri puta, četiri ili pet puta participiraju postotno gotovo podjednako kao i u ukupnom uzorku. Tek kod maloljetnika koji su recidivirali više od šest puta, a takvih ima u subuzorku maloljetnika

kojima je izrečena odgojna mjera pojačanog nadzora svega 13, možemo konstatirati da ih u tom subuzorku ima postotno manje (1,7%) nego u ukupnom uzorku (3,3%).

c) Stavimo li odgojne mjere u odnos prema dobi recidivista, uočiti ćemo pragnantne razlike.

Tablica 6

ODGOJNA MJERA I DOB RECIDIVE

ODGOJNA MJERA	Nema recidive		Samo kao dijete		Samo kao mlt.		Kao dijete i mlt.		Ukupno	
	Aps.	%	Aps.	%	Aps.	%	Aps.	%	Aps.	%
UKOR	393	38.4 84.2	22	22.9 4.7	51	13.5 10.9	1	1.9 0.2	467	30.1
DISCIPLIN. CENTAR	19	1.9 51.4	2	2.0 5.4	14	3.7 37.8	2	3.8 5.4	37	2.4
POJAČANI NADZOR RODITELJA	85	8.3 83.3	4	4.2 3.9	11	2.9 10.8	2	3.8 2.0	102	6.6
POJAČANI NADZOR U DR. PORODICI	2	0.2 66.7	0	0.0 0.0	1	0.3 33.3	0	0.0 0.0	3	0.2
PNOS	439	42.9 63.0	47	49.0 6.7	189	50.0 27.1	22	41.5 3.2	697	45.0
ODGOJNI ZAVOD	49	4.8 39.2	17	17.7 13.6	48	12.7 38.4	11	20.8 8.8	125	8.1
OPD	33	3.2 28.9	4	4.1 3.5	62	16.4 54.3	15	28.3 13.1	114	7.3
USTANOVA ZA DEFEKT. MLT.	3	0.2 60.0	0	0.0 0.0	2	0.5 40.0	0	0.0 0.0	5	0.3
SVEGA	1023	66.0	96	6.2	378	24.4	53	3.4	1550	

Među maloljetnicima koji su recidivirali kao djeca i kao maloljetnici ima mnogo više zavodskih sankcija nego u ukupnom uzorku. U subuzorku maloljetnika koji su recidivirali samo nakon 14. godine života također ima postotno mnogo više zavodskih odgojnih mjera nego u ukupnom uzorku, ali već znatno manje nego u subuzorku recidivista koji su prijavljivani prije i nakon 14. godine života. Nešto više nego u ukupnom uzorku, ali znatno manje nego u prethodna dva spomenuta subuzorka recidivista, nalazimo maloljetnike kojima je izrečena zavodska odgojna mjera u subuzorku recidivista koji su ranije prijavljivani samo kao djeca. Naprotiv, znatno manje nego u ukupnom uzorku participiraju maloljetnici kojima je izrečena zavodska mjera u subuzorku ispitanika koji uopće nisu recidivirali. Obrnutu vezu možemo konstatirati kod disciplinskih odgojnih mjera. Postotno ih ima najviše među maloljetnicima koji nisu recidivirali, znatno manje u subuzorku onih koji su ranije prijavljivani samo kao djeca, dok upravo u neznatnoj mjeri participiraju u subuzorku ispitanika koji su recidivirali i kao djeca i kao maloljetnici. Već iz tih podataka možemo vidjeti kako sud vrednuje dob recidiviranja, tj. da recidivizam smatra najmanje značajnim ako je uslijedio samo prije 14. godine, značajnijim ako je uslijedio nakon 14. godine, a najznačajnijim ako je uslijedio prije i nakon 14. godine života. Upravo je takva ocjena značajnosti dobi u kojoj su maloljetnici recidivirali utjecala na razliku u djelovanju tog faktora na izricanje disciplinskih i zavodskih odgojnih mjera. U odnosu na odgojne mjere pojačanog nadzora možemo konstatirati da su maloljetnici kojima su izrečene te odgojne mjere u subuzorku nerekidivista, recidivista prije 14. godine i recidivista nakon 14. godine postotno zastupljeni pod-

jednako kao i u ukupnom uzorku, dok su maloljetnici kojima su izrečene te odgojne mjere nešto manje zastupljeni u subuzorku maloljetnika koji su recidivirali prije i nakon 14. godine života. Čini se, prema tome, da okolnost što je netko recidivirao samo kao dijete ili samo kao maloljetnik ima isti utjecaj na sud, odnosno da je sud procjenjuje jednako kao i okolnost da se ne radi o recidivistu. Tek činjenica da je maloljetnik i prije i nakon 14. godine života recidivirao, mogla bi donekle, iako u sasvim maloj mjeri, destimulirati sud da izrekne odgojnu mjeru pojačanog nadzora.

Razlike uočene između vrsta odgojnih mjera i dobi recidivista odražavaju se i kod pojedinih odgojnih mjera. Okolnost da je netko recidivist i prije i nakon 14. godine života gotovo da isključuje primjenu odgojne mjere ukora. Nešto više se ta odgojna mjera primjenjuje kod maloljetnika koji su recidivirali samo nakon 14. godina života, a još više na maloljetnike koji su recidivirali samo kao djeca, iako u sva tri promatrana subuzorka recidivista formirana prema dobi recidiviranja maloljetnici kojima je izrečena ta odgojna mjera participiraju znatno manje nego u ukupno promatranom uzorku. Unatoč tome što zavodske odgojne mjere, kao što smo naprijed vidjeli, vrlo dobro diskriminiraju maloljetnike u odnosu na dob recidiviranja u tom smislu da recidiva prije i nakon 14. godine života značajno utječe na izricanje zavodske odgojne mjere, možemo u tablici 6 konstatirati da postoje razlike i između dviju vrsta zavodskih odgojnih mjera. Među maloljetnicima raspoređenim u tri subuzorka formirana prema dobi recidiviranja postoje manje razlike u pogledu postotnog učešća ispitanika kojima je izrečena mjera upućivanja u odgojni dom nego što takve razlike postoje među subuzorcima u

odnosu na odgojnu mjeru upućivanja u dom za preodgoj. Ranije konstatirani utjecaj dobi recidiviranja na izricanje zavodskih odgojnih mjera je jače uočljiv kod odgojne mjere upućivanja u dom za preodgoj nego kod odgojne mjere upućivanja u odgojni zavod. To se naročito odnosi na subuzorak maloljetnika koji su recidivirali samo prije 14. godine života i subuzorak onih koji su recidivirali samo nakon 14. godine života. Između ta dva subuzorka postoje male razlike u pogledu postotnog učešća maloljetnika kojima je izrečena odgojna mjera upućivanja u odgojni dom (17,7%) i (12,7%), dok su razlike mnogo veće između ta dva subuzorka s obzirom na postotno učešće maloljetnika kojima je izrečena mjera upućivanja u dom za preodgoj (4,1% i 16,4%). Prema tome, maloljetnicima koji su recidivirali samo nakon 14. godine života je češće izricana mjera upućivanja u dom za preodgoj nego maloljetnicima koji su recidivirali samo kao djeca.

d) Kod maloljetnih recidivista posebno smo pažnju pri prikupljanju podataka obratili na okolnost je li maloljetnik koji je recidivirao ušao među recidiviste zato što je ranije prijavljen ili što mu je ranije izrečena sankcija u godini u kojoj je obuhvaćen anketom, samo u ranijoj godini ili predleži kontinuitet delinkventnog ponašanja kroz dulje vremensko razdoblje, pa je ranije prijavljivan ili mu je ranije izrečena sankcija, kako u godini obuhvata tako i u ranijim godinama. Pretpostavljamo da te posljednje slučajeve sud zbog tog razloga, kao i zbog svih onih endogenih i egzogenih razloga koji su doveli do toga, smatra težim pa ih tako i tretira pri izboru vrste odgojne mjere. Stoga smo u tablici 7 odgojne mjere stavili u odnos prema svim tim okolnostima koje smo nazvali vrijeme recidive.

Inspekcijom tablice uvjerit ćemo se da zavodske odgojne mjere, koje su, kao što znamo, u pravilu rezervirane za teže i složenije slučajeve koje treba izdvojiti iz sredine i podvrći intenzivnijem pedagoškom tretmanu, participiraju postotno znatno više (57,8%) u subuzorku maloljetnika koji su recidivirali u godini obuhvata i u ranijim godinama nego što maloljetnici kojima je ta odgojna mjera izrečena participiraju u ukupnom uzorku (15,5%). U subuzorku maloljetnika koji su recidivirali samo u godini obuhvata ili samo ranije ima također više ispitanika kojima je izrečena zavodska odgojna mjera (21,0% i 24,2%) nego što takvih maloljetnika ima u ukupnom uzorku, ali ih u spomenutim subuzorcima ima neuporedivo manje nego u subuzorku maloljetnika koji su recidivirali u toj godini i ranije. Naprotiv, kod disciplinskih odgojnih mjera situacija je upravo dijametralno suprotna. Maloljetnici kojima je takva odgojna mjera izrečena zastupljeni su, naime, sa svega 4,2% među maloljetnicima koji su recidivirali ranije i u toj godini, iako je ta odgojna mjera u ukupnom uzorku izrečena u 32,5% slučajeva. Znatno više nalazimo maloljetnika kojima su izrečene disciplinske odgojne mjere (17,1%) u subuzorku onih koji su samo ranije recidivirali, a još više (27,4%) među maloljetnicima koji su samo u godini obuhvata recidivirali. Što se tiče odgojne mjere pojačanog nadzora, možemo konstatirati da maloljetnici kojima je ona izrečena participiraju manje nego u ukupnom uzorku (37,8% i 51,8%) među maloljetnicima koji su recidivirali ranije i u godini obuhvata, iako su razlike znatno manje nego što je to slučaj kod maloljetnika kojima su izrečene disciplinske i zavodske odgojne mjere. Prema tome, okolnost da je maloljetnik recidivist u godini obuhvata i ranije vrlo dobro diskriminira disci-

plinske odgojne mjere u odnosu na zavodske, te je neuporedivo veća vjerojatnost da će takvim maloljetnicima biti izrečena zavadska, a ne disciplinska odgojna mjera. Recidivizam u vrijeme obuhvata i u ranijim

godinama destimulativno djeluje i na izricanje mjere pojačanog nadzora, ali u znatno manjoj mjeri nego na izricanje disciplinskih mjera.

Tablica 7

ODGOJNA MJERA I VRIJEME RECIDIVE

ODGOJNA MJERA	Nema recidive		U godini ispitivanja		U ranijim godinama		Ranije i u god. ispitiv.		Ukupno	
	Aps.	%	Aps.	%	Aps.	%	Aps.	%	Aps.	%
UKOR	392		23		50		2		467	
		38.2		24.2		15.0		2.1		30.1
		83.9		4.9		10.7		0.4		
DISCIPLIN. CENTAR	19		3		13		2		37	
		1.9		3.2		2.1		2.1		
		51.4		35.1		5.4		5.4		2.4
POJAČANI NADZOR RODITELJA	85		5		11		1		102	
		8.3		5.3		3.3		1.0		
		83.3		4.9		10.8		1.0		6.6
POJ. NADZ. U DRUGOJ PORODICI	2		1		0		0		3	
		0.2		1.0		0.0		0.0		0.2
		66.7		33.0		0.0		0.0		
PNOS	442		42		178		35		697	
		43.0		44.2		53.3		36.8		
		63.4		6.0		25.5		5.0		45.0
ODG. ZAVOD	50		9		43		23		125	
		4.9		9.5		12.9		24.2		
		40.0		7.2		34.4		18.4		8.0
OPD	33		11		38		32		114	
		3.2		11.5		11.3		33.6		
		28.5		9.6		33.3		28.0		7.3
USTANOVA ZA DEF. MLT.	3		1		1		0		5	
		0.2		1.0		0.3		0.0		
		60.0		20.0		20.0		0.0		0.3
SVEGA	1026		95		334		95		1550	
		66.2		6.1		21.6		6.1		

$\chi^2 = 276.8743$

df = 16

Pr (χ^2 / df) = .000 000

Promatramo li dvije vrste zavodskih odgojnih mjera, možemo utvrditi kako kod odgojne mjere upućivanja u odgojni dom tako i kod upućivanja u dom za preodgoj postoji izrazita povezanost između vremena recidive i tih odgojnih mjera u tom smislu da okolnost što je maloljetnik recidivirao u godini obuhvata i u ranijim godinama značajno stimulira sud da izrekne bilo jednu bilo drugu zavodsku sankciju. Kod odgojne mjere upućivanja u dom za preodgoj utjecaj je okolnosti da je maloljetnik recidivirao ranije i u godini obuhvata jače došla do izražaja nego kod odgojne mjere upućivanja u odgojni dom. Vidimo, naime, iz tablice 7 da maloljetnici kojima je izrečena mjera upućivanja u odgojni dom, kao i maloljetnici kojima je izrečena mjera upućivanja u dom za preodgoj postotno znatno više participiraju u subuzorku maloljetnika koji su recidivirali ranije i u godini obuhvata nego u subuzorku maloljetnika koji su recidivirali samo ranije ili samo u godini obuhvata, te znatno više nego što maloljetnici kojima su izrečene te zavodske odgojne mjere participiraju u ukupnoj masi maloljetnika kojima je izrečena sankcija.

Tako utvrđene razlike su, međutim, veće kad se radi o odgojnoj mjeri upućivanja u dom za preodgoj nego u odgojnoj mjeri upućivanja u odgojni dom. Kod odgojne mjere ukora možemo također konstatirati

jak utjecaj varijable kojom je definirano vrijeme recidive. Dok maloljetnika kojima je izrečena odgojna mjera ukora u ukupnom uzorku ima 30%, dotle ih u subuzorku onih koji su recidivirali ranije i u godini obuhvata ima svega 2%, među maloljetnicima koji su samo ranije recidivirali 15%, a među onima koji su recidivirali u godini obuhvata 24%. Razmatrajući mogućnost primjene odgojne mjere ukora, sud je, prema tome, primjenu ove odgojne mjere sasvim isključio ako je netko recidivirao ranije i u godini obuhvata, nešto više bio je sklon izreći tu odgojnu mjeru maloljetnicima koji su samo ranije recidivirali, a još više onima koji su recidivirali u godini obuhvata. Promatramo li postotni udio maloljetnika kojima je izrečena odgojna mjera pojačanog nadzora roditelja u subuzorcima formiranim prema vremenu recidive, vidjet ćemo da je ta okolnost imala sličan, ako ne i identičan utjecaj na izbor te odgojne mjere kao i na odgojnu mjeru ukora. Razlike u učešću maloljetnika kojima je izrečena odgojna mjera pojačanog nadzora organa starateljstva u promatranim subuzorcima nisu velike. Moglo bi se stoga reći da vrijeme recidive sud nije posebno imao u vidu pri izricanju odgojne mjere pojačanog nadzora organa starateljstva, odnosno da ta okolnost nije bila od utjecaja, pogotovo ne od takvog kao kod disciplinskih i zavodskih odgojnih mjera.

A CONTRIBUTION TO THE STUDY OF CRITERIA USED IN THE CHOICE OF EDUCATIONAL MEASURES

Summary

The finding that in nearly one third of cases of juvenile delinquency censure was used as an educational measure shows that the criterium of taking juvenile delinquents to the court i.e. the principle of subsidiarity should be seriously re-examined. It should be found out whether in most of these cases the desired behaviour changes could be achieved without taking the juvenile delinquent to the court.

The data presented ask for the re-examination of criteria used by the courts, because the influence of the kind and the severity of the criminal act on the choice of the educational measures is too great. According to the intentions of the creator of the law, in using educational measures in sentencing the juvenile delinquent the court should primarily have in mind his personal and family characteristics, and only secondary the circumstances in which the criminal act was committed. Such an attitude of the court could be partly explained by the lacking information on personal and family characteristics of the juvenile delinquent, and partly by the education and biases of judges and public prosecutors. The „strieter“ attitude towards juvenile delinquents who had committed some sexual offense is quite evident, and is probably caused more by irrational than by social and pedagogical reasons. The influence of recidivism of the juvenile delinquent on the choice of the educational measure seems to be justified.

In spite of the fact that recidivism and some of its observed modalities lead to the use of educational measures with more intense and longer pedagogic treatment of the juvenile delinquent, the decisions of the court appear to be selective in dealing with recidivists as well. In spite of recidivism, disciplinary measures are used. The data obtained show that the further study of the criteria the courts use is necessary and it should be based on the greater number of factors using more complex statistical methods.